UNIVERSITY OF EASTERN FINLAND

TIETEELLISEN TUTKIMUKSEN TIETOSUOJASELOSTE

Laatimispvm: 20.4.2026

Tietosuojaseloste sisältää ne tiedot, jotka tulee kertoa tutkittaville käsiteltäessä henkilötietoja tieteellisessä tutkimuksessa sekä käsittelytoimista tehtävän selosteen tiedot. Informointivelvoitteesta säädetään EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen (EU 2016/679) artikloissa 12–14 ja käsittelytoimista tehtävästä selosteesta artiklassa 30.

Tietosuojaselosteessa kuvataan henkilötietojen käsittely ja sillä osoitetaan, että tutkimuksessa noudatetaan tietosuojalainsäädäntöä. Tietosuojaseloste voi toimia myös pohjana tutkittaville annettavan informaation laatimiseen.

1. Tutkimuksen nimi

Vaihtuvat kasvot: työvoimatilanteen epävakaus, segregaatio ja eriarvoisuus varhaiskasvatuksessa (WISEG)

2. Tutkimuksen rekisterinpitäjä ja yhteystiedot

☐ Täydentävän rahoituksen sopimustutkimus/hanke.

☐ Perusrahalla tai henkilökohtaisella apurahalla tehtävä tutkimus

[Tutkija on rekisterinpitäjä, jos tutkimusta tehdään perusrahalla tai tutkijan henkilökohtaisella apurahalla siten, että kyseessä ei ole yliopiston sopimustutkimus, ei tehdä oikeuksiensiirtoja ja tutkija/tutkimusryhmä omistaa tutkimusdatan. Kirjaa tähän tutkijan nimi ja yhteystiedot]

☐ Opinnäytetyö (kandidaatti- tai pro gradu -tutkielma, väitöskirja)

[Opinnäytetyön tekijä on lähtökohtaisesti itse rekisterinpitäjä, ellei opinnäytetyö ilmesty selkeästi osana jotain tutkimushanketta, jolloin hankkeen rekisterinpitäjä toimii myös opinnäytetyön datan rekiserinpitäjänä. Kirjaa tähän opinnäytetyön tekijän nimi/nimet ja yhteystiedot]

☒ Yhteisrekisterinpitäjyys

Itä-Suomen yliopisto, 2285733-9, Yliopistonranta 1E, 70210 KUOPIO. Kasvatustieteiden ja psykologian osasto, Kasvatussosiologian tutkimusyksikkö SURE, Joensuun toimipiste.

Tampereen korkeakoulusäätiö sr. (Tampereen yliopisto), 2844561-8,
Kalevantie 4, 33100 TAMPERE

Maiju Paananen, maiju.paananen@tuni.fi, +358 50 509 9037.
Sonja Kosunen, sonja.kosunen@uef.fi, +358 50 478 5480.

3. Tutkimuksen osapuolet ja vastuunjako

Itä-Suomen yliopisto, 2285733-9, Yliopistonranta 1E, 70210 KUOPIO. Kasvatustieteiden ja psykologian osasto, Kasvatussosiologian tutkimusyksikkö SURE, Joensuun toimipiste.

Tampereen korkeakoulusäätiö sr. (Tampereen yliopisto), 2844561-8,
Kalevantie 4, 33100 TAMPERE

Tutkimus tehdään rekisterinpitäjien yhteishankkeena, jossa useat osapuolet määrittelevät henkilötietojen käsittelyn tarkoitusta ja keinoja.

Yhteyshenkilöt henkilötietojen käsittelyä koskevissa asioissa:

Rekisteriaineistot: Maiju Paananen, jonka tavoitat maiju.paananen@tuni.fi, +358 50 509 9037. Tampereen yliopiston puhelinvaihde palvelee numerossa +358 (0) 294 52 11.

Haastattelu- ja havainnointiaineistot: Sonja Kosunen, jonka tavoitat sonja.kosunen@uef.fi, +358 50 478 5480. Itä-Suomen yliopiston puhelinvaihde palvelee numerossa +358 (0) 29 445 1111.

Voit ottaa tietosuojaan liittyvissä yleisissä kysymyksissä yhteyttä Tampereen yliopiston tietosuojavastaavaan dpo@tuni.fi tai Itä-Suomen yliopiston tietosuojavastaavaan tietosuoja@uef.fi.

4. Tutkimuksen ohjaaja, vastuullinen johtaja tai siitä vastaava ryhmä

Hankkeen vastuullinen johtaja: Professori Sonja Kosunen, sonja.kosunen@uef.fi, +358 50 478 5480.

5. Tutkimuksen suorittajat

Tutkimusrekisterin tietoja käsittelevät vain tutkimushankkeessa työskentelevät tutkijat ja mahdollisesti opinnäytetöitään tekevät opiskelijat. Kaikkien tietoja käsittelevien kanssa tehdään erillinen salassapitosopimus, jossa kuvataan aineiston käsittelyn periaatteet ja sitoudutaan salaamaan aineiston suorat henkilötiedot sekä varmistamaan, että loppuraporteista ei voi tunnistaa tutkimukseen osallistuneita, heidän varhaiskasvatusyksiköitään tai kuntaa. Henkilötietoja voivat tilannekohtaisesti käsitellä myös henkilötietojen käsittelijät, joiden kanssa solmimme henkilötietojen käsittelystä asianmukaiset sopimukset. Tässä tutkimuksessa tällaisia käsittelijöitä ovat Tilastokeskus (rekisteriaineistojen pseudonymisointi) ja mahdollisesti litterointipalvelu (ks. myös kohta 13).

6. Tietosuojavastaavan yhteystiedot

Itä-Suomen yliopiston tietosuojavastaava Helena Eronen
Yhteystieto: tietosuoja@uef.fi, 050 576 0282
Tampereen yliopiston tietosuojavastaava: dpo@tuni.fi

7. Yhteyshenkilö henkilötietojen käsittelyyn liittyvissä asioissa

Hankkeen vastuullinen johtaja:
Professori Sonja Kosunen, sonja.kosunen@uef.fi, +358 50 478 5480.

8. Tutkimusaineiston säilyttäminen, hävittäminen tai arkistointi

Tutkimusaineiston säilytysaika tutkimustarkoituksessa (käyttötarkoituksen mukainen säilytysaika):
Hankkeelle luovutettua VARDA-rekisteriaineistoa säilytetään kymmenen vuotta tutkimuksen päättymisen jälkeen. Käyttöoikeus FIONA-etäkäyttöympäristössä säilytettävään VARDA- ja FOLK-aineistot yhdistävään aineistoon päättyy hankkeen päättyessä. Käyttöoikeutta ja pseudonyymejä aineistoja voidaan jatkaa FIONA-etäkäyttöympäristössä enintään 20 vuotta, mikäli hankkeeseen liittyviin teemoihin haetaan ja saadaan jatkorahoitusta.

Etnografinen havainnointi- ja haastatteluaineisto säilytetään osittain kymmenen vuotta tutkimuksen päättymisen jälkeen. Äänitallenteet tuhotaan, kun aineisto on litteroitu ja litteraatit tarkastettu. Yhteystietoja haastatteluiden sopimista varten säilytetään vain niin kauan kuin on tarpeen, jotta haastattelut saadaan tehtyä. Paperiset haastattelu- ja havainnointisopimukset skannataan mahdollisimman pian, mikä jälkeen paperiversiot hävitetään tietoturvallisesti. Käsin tehdyt havainnointimuistiinpanot hävitetään, kun ne on siirretty sähköiseen muotoon. Osallistumissuostumukset hävitetään, kun aineisto hävitetään tai on kokonaan anonymisoitu.

Henkilötietojen käsittely tutkimuksen päättymisen jälkeen:
- ☐ Henkilötietoja sisältävä tutkimusaineisto hävitetään
- ☒ Henkilötietoja sisältävä tutkimusaineisto arkistoidaan
  - ☒ ilman tunnistetietoja
  - ☐ tunnistetiedoin

Jos tutkimusaineisto arkistoidaan, niin mikä on arkistointipaikka:

Aineisto arkistoidaan soveltuvin osin (haastattelut) täysin anonymisoituna Yhteiskuntatieteelliseen tietoarkistoon.

9. Mikä on henkilötietojen käsittelytarkoitus?

Henkilötietojen käsittelyn tarkoitus on tieteellinen tutkimus.

Kyseessä on seurantatutkimus, joka kestää 31.12.2029 saakka.

Henkilötietojasi käsitellään osana tieteellisen tutkimuksen toteuttamista.

Tutkimuksessa selvitetään työvoimatilanteen epävakautta ja eriytymistä varhaiskasvatuksessa Suomessa. Epävakautta tarkastellaan työvoimapulan, henkilöstön

vaihtuvuuden sekä lyhytkestoisten henkilöstön poissaolojen yhdistelmänä, joka voi eriyttää lasten ja perheiden saamaa varhaiskasvatusta ja tuottaa eriarvoisuutta eri alueilla ja päiväkodeissa olevien lasten ja perheiden välillä.

Tutkimuksen aikana käsitellään henkilötietoja, joita saadaan sekä rekisteriaineistoista (Opetushallitus ja Tilastokeskus) sekä tutkimukseen osallistuvilta itseltään. Rekisteriaineistoista käytetään tietoja, jotka koskevat varhaiskasvatukseen osallistuvia lapsia, lasten huoltajia sekä varhaiskasvatuksessa työskentelevää opetus- ja kasvatushenkilöstöä. Lasten ja heidän huoltajiensa tietojen yhdistämiseen käytetään lasten ja huoltajien henkilötunnuksia. Muut käsiteltävät henkilötiedot on kerrottu kohdassa 11.

Havainnointi- ja haastattelututkimusta varten tarvitaan varhaiskasvatuksen henkilöstön ja lasten
huoltajien yhteystietoja haastatteluiden sopimiseksi. Haastatteluissa tuotetaan äänitallenne suoraan sähköiseen muotoon. Havainnoinnin aikana tehtävissä muistiinpanoissa voi ilmetä epäsuoria henkilötietoja, kuten ikä tai sukupuoli. Muut käsiteltävät henkilötiedot on kerrottu kohdassa 11.

Rekisteri- ja etnografista aineistoa ei yhdistetä toisiinsa.

Tutkimuksen vastuullinen johtaja (johtava tutkija) vastaa tutkimuksen toteuttamisesta. Tutkimuksen suorittamiseen osallistuvat tutkimusryhmän jäsenet.

10. Millä perusteella henkilötietoja käsitellään?

Henkilötietojen käsittely edellyttää aina laista löytyvää käsittelyperustetta. Tässä tutkimuksessa käsittelyperuste on:

☒ yleistä etua koskeva tehtävä/rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttö, tarkemmin:
- ☒ tieteellinen tai historiallinen tutkimus tai tilastointi
- ☐ tutkimusaineistojen ja kulttuuriperintöaineistojen arkistointi
- ☐ yleisen edun mukaisen viranomaistehtävän suorittaminen

☐ rekisterinpitäjän tai kolmannen osapuolen oikeutettujen etujen toteuttaminen
mikä oikeutettu etu on kyseessä:

☐ rekisteröidyn suostumus

☐ rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattaminen
säädökset:

Tutkimuksessa käsitellään seuraavia erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia henkilötietoja tai rikostuomioihin ja rikkomuksiin liittyviä henkilötietoja:

Seuraavia tietoja saattaa tulla esiin havainnointi- tai haastatteluaineistossa:

- ☒ rotu tai etninen alkuperä
- ☐ poliittiset mielipiteet
- ☒ uskonnollinen tai filosofinen vakaumus
- ☐ ammattiliiton jäsenyys
- ☐ geneettiset tai biometriset tiedot tunnistamista varten
- ☒ terveyttä koskevat tiedot

☐ seksuaalinen käyttäytyminen ja suuntautuminen
☐ rikostuomioihin ja rikkomuksiin liittyvät tiedot

Erityisperuste erityisiin henkilötietoryhmiin tai rikostuomioihin ja rikkomuksiin kuuluvien tietojen käsittelylle on:
☒ yleisen edun mukainen tieteellinen tai historiallinen tutkimus, arkistointi, tilastointi
☐ rekisteröidyn nimenomainen suostumus
☐ tärkeä yleinen etu koskeva syy lainsäädännön nojalla
☐ kansanterveyteen liittyvä yleinen etu

11. Mitä henkilötietoja tutkimusaineisto sisältää?

Henkilötietoja voidaan kerätä tilanteen mukaan joko suoraan sinulta tai muista lähteistä. Tietoja saadaan tutkittavilta itseltään havainnointi- ja haastatteluaineistoa varten ja rekisteriaineistoa varten seuraavista säännönmukaisista tietolähteistä: Opetushallitus (Varhaiskasvatuksen tietovaranto VARDA); Tilastokeskus.

Käsittelemme seuraavia henkilötietoryhmiä:

Rekisteriaineisto:

Suorat henkilötiedot: henkilötunnus (varhaiskasvatukseen osallistuvat lapset ja heidän huoltajansa). Epäsuorat henkilötiedot: varhaiskasvatuksen asiakkuus (palvelun käytön aloittamisen ja mahdollisen lopettamisen ajankohta, palvelumuoto, toimipaikka, toimipaikan osoite ja organisaatio), varhaiskasvatuksessa työskentelevien työntekijöiden tutkinto ja tehtäväkohtainen kelpoisuus, palvelusuhteen tiedot sekä pääasialliset työskentelypaikat (toimipaikka, toimipaikan osoite ja organisaatio), varhaiskasvatuspalveluissa työskentelevien työntekijöiden yli 60 vrk kestävien poissaolojen alkamis- ja päättymispäivämäärät.

Havainnointi- ja haastatteluaineisto:

Suorat henkilötiedot: nimi, sähköpostiosoite, ääni. Epäsuorat henkilötiedot: Varhaiskasvatuksen henkilöstön osoite, puhelinnumero, ikä, sukupuoli, ammatti, työpaikka. Haastatteluissa kysytään tietoja haastateltavien taustasta (mm. sosioekonominen asema, koulutustausta, kielellinen tausta) sekä työssäkäynnistä, taloudellisesta tilanteesta, asuinpaikasta, koulutuspolusta, työpaikasta, lapsiryhmistä sekä vapaa-ajasta. Varhaiskasvatuksessa olevien lasten vanhempien osoite, puhelinnumero, ikä, sukupuoli, ammatti. Haastatteluissa kysytään tietoja haastateltavien taustasta (mm. sosioekonominen asema, kielellinen tausta), työssäkäynnistä, asuinpaikasta, taloudellisesta tilanteesta, koulutuspolusta, työpaikasta, vapaa-ajasta, sekä kokemuksista lasten varhaiskasvatuksesta. Lasten osoite ja ikä.

Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvat, ns. arkaluontoiset tiedot:

Terveystiedot: Terveystietoja voi tulla esiin etnografisissa haastatteluissa ja havainnointijaksoilla päiväkodeissa, kun tarkastellaan henkilöstön poissaoloja.

Rotu tai etninen alkuperä: voi tulla esiin etnografisessa havainnoinnissa tai haastatteluissa

Uskonnollinen/ filosofinen vakaumus: voi tulla esiin etnografisessa havainnoinnissa tai haastatteluissa

Rekisteri- ja etnografista aineistoa ei yhdistetä toisiinsa.

12. Mistä lähteistä henkilötietoja kerätään?

Henkilötietoja kerätään tutkimukseen seuraavista lähteistä:
☒ Suoraan tutkimukseen osallistuvilta
- ☒ Haastattelu
- ☐ Videointi
- ☐ Sähköinen kyselylomake (Webropol, Redcap tai vastaava)
- ☐ Postissa lähetettävä kyselylomake
- ☐ Muu tapa, mikä:

☒ Muualta kuin tutkimukseen osallistuvilta, mistä ja mitä tietoja: Opetushallitus (Varhaiskasvatuksen tietovaranto VARDA); Tilastokeskus

☒ Tutkittavalla ei ole velvollisuutta toimittaa tarvittavia henkilötietoja, osallistuminen on vapaaehtoista

13. Tietojen siirto/luovuttaminen tutkimusryhmän ulkopuolelle

Aineistoa litteroidaan vain yliopiston tarjoamalla Office 365 -alustalla, tai vaihtoehtoisesti haastattelujen äänitallenteet luovutetaan väliaikaisesti ulkopuoliselle käsittelijälle, joka muuttaa äänitallenteet tekstimuotoon. Aineiston käsittelijänä toimii luotettava tutkimuksen tukipalveluja tarjoava yritys, jonka kanssa solmitaan tietosuoja-asetuksen mukainen sopimus henkilötietojen käsittelystä.
Tilastokeskus pseudonymisoi rekisteriaineistot aineistojen analyysia varten.
Muuten aineistoja käytetään ainoastaan hankkeen tutkimusryhmässä kohdassa 5 kuvatulla tavalla.

14. Tietojen siirto/luovuttaminen EU:n tai ETA:n ulkopuolelle

Tietoja ei siirretä Euroopan talousalueen ulkopuolelle.

15. Automatisoitu päätöksenteko ja profilointi

Tieteellisessä tutkimuksessa henkilötietojen käsittelyä ei käytetä osallistujia koskevaan päätöksentekoon eikä profilointiin.

16. Henkilötietojen suojauksen periaatteet

Tutkimuksen osalta on tehty eettinen ennakkoarviointi:
☐ Kyllä
☐ Ei

Tietojärjestelmissä käsiteltävät tiedot on suojattu seuraavasti:
☒ käyttäjätunnuksella ☒ salasanalla ☐ käytön rekisteröinnillä ☒ kulunvalvonnalla (fyysinen tila)
☐ muu tapa, mikä:

Pseudonymisointi ja anonymisointi:
Tieteellisessä tutkimuksessa on tarpeellista säilyttää tutkimusaineistot, jotta tutkimustulokset voidaan verifioida ja jo kerättyjä tutkimusaineistoja voidaan käyttää

jatkotutkimukseen ja uusiin tieteellisiin tutkimuksiin. Tutkimusaineistot anonymisoidaan tai pseudonymisoidaan aina, kun se on mahdollista. Tutkimustulokset julkaistaan siinä muodossa, ettei yksittäinen henkilö ole yleisesti tunnistettavissa. Erityistapauksissa esim., kun haastatellaan kuvataiteilijoita heidän teoksistaan, voi olla perusteltua ilmaista tekijät.

Tässä tutkimuksessa:

☐ Aineisto anonymisoidaan (kaikki tunnistetiedot poistetaan täydellisesti, jotta paluuta tunnisteelliseen tietoon ei ole eikä aineistoon voida yhdistää uusia tietoja)

☒ Suorat tunnistetiedot poistetaan (pseudonymisointi)

- ☒ Tunnisteellisuuteen voi palata ja aineistoon voidaan yhdistää uusia tietoja (koodiavain tai vastaava)
- ☐ Aineisto analysoidaan käyttäen vain epäsuoria tunnistetietoja

☐ Aineisto sisältää vain epäsuoria tai pseudonyymejä tunnistetietoja

☐ Aineisto analysoidaan suorin tunnistetiedoin, koska (peruste suorien tunnistetietojen säilyttämiselle):

Henkilötietojen käsittelyn suojatoimet:

☒ Tutkimussuunnitelma

☒ Tutkimuksen vastuuhenkilö, kuka: Professori Sonja Kosunen

☒ Henkilötietoja käsitellään ja luovutetaan vain tutkimustarkoituksiin ja toimitaan siten, että tiettyä henkilöä koskevat tiedot eivät paljastu ulkopuolisille

☒ Tutkimuksesta on tehty tietosuoja-arviointi (PIA)

☒ Tutkimuksesta on tehty tietosuojan vaikutustenarviointi (DPIA)

17. Tutkimukseen osallistuvan oikeudet ja niiden rajoittaminen

Rekisteröidyllä on tietosuoja-asetuksen mukaan oikeus:

- saada tietoa henkilötietojen käsittelystä, ellei laissa ole erikseen säädettyä poikkeusta
- tarkastaa itseään koskevat tiedot
- oikaista tietojaan
- poistaa tietonsa (ei sovelleta, jos käsittelyperuste on lakisääteinen tai yleisen edun mukainen tehtävä)
- rajoittaa tietojensa käsittelyä
- vastustaa tietojensa käsittelyä, jos käsittelyperuste on yleinen tai oikeutettu etu
- pyytää itse toimittamiensa henkilötietojen siirtämistä järjestelmästä toiseen, jos käsittelyperuste on suostumus
- peruuttaa antamansa suostumus
- henkilötietojen oikaisua/poistoa/käsittelyn rajoitusta koskeva rekisterinpitäjän ilmoitusvelvollisuus
- olla joutumatta automaattisen päätöksenteon kohteeksi (rekisteröity voi sallia automaattisen päätöksenteon suostumuksellaan)
- tehdä ilmoitus Tietosuojavaltuutetun toimistoon, mikäli katsoo, että häntä koskevien henkilötietojen käsittelyssä on rikottu voimassa olevaa tietosuojalainsäädäntöä

Rekisteröity voi käyttää oikeuksiaan ottamalla yhteyttä tutkimuksen yhteyshenkilöön tai tietosuojavastaavaan. Lisätietoja rekisteröidyn oikeuksista antavat tutkimuksen yhteyshenkilö ja/tai tutkimuksen tietosuojavastaava.

Jos henkilötietojen käsittely tutkimuksessa ei edellytä rekisteröidyn tunnistamista ilman lisätietoja eikä rekisterinpitäjä pysty tunnistamaan rekisteröityä, niin oikeutta tietojen tarkastamiseen, oikaisuun, poistoon, käsittelyn rajoittamiseen, ilmoitusvelvollisuuteen ja siirtämiseen ei sovelleta.

Tutkimukseen osallistuvan oikeuksista poikkeaminen on tarpeen ja perusteltua, jos tutkimuksella on yleisen edun mukaiset tarkoitukset ja tutkimukseen osallistuvan oikeudet todennäköisesti estävät tarkoitusten saavuttamisen tai vaikeuttavat sitä suuresti ja tällaiset poikkeukset ovat tarpeen näiden tarkoitusten täyttämiseksi.

☒ Rekisteröidyn oikeuksista ei poiketa tässä tutkimuksessa: koskee etnografista havainnointi- ja haastatteluaineistoa.

Seuraavista rekisteröidyn EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen mukaisista oikeuksista tullaan todennäköisesti poikkeamaan tässä tutkimuksessa:

- ☐ Rekisteröidyn oikeus saada tietoa henkilötietojen käsittelystä (informointivelvoitteesta voi poiketa tieteellisessä tutkimuksessa tietosuoja-asetuksen art. 14 kohdan 5b perusteella, jolloin tulee tehdä tietosuojan vaikutustenarviointi sekä saattaa tutkimuksen tiedot julkisesti saataville)
- ☐ Rekisteröidyn oikeus tarkistaa itseään koskevat tiedot
- ☐ Rekisteröidyn oikeus tietojensa oikaisemiseen
- ☐ Rekisteröidyn oikeus käsittelyn rajoittamiseen
- ☐ Rekisteröidyn oikeus vastustaa henkilötietojensa käsittelyä

Perustelut rekisteröidyn oikeuksista poikkeamiselle: Koskee rekisteriaineistoa, jossa voidaan poiketa tietosuoja-asetuksen 14 artiklan alakohdan 5b perusteella eli tilanteessa, jossa rekisteröityjen määrä on erittäin suuri tai rekisteröityjen tunnistaminen ja informointi vaatisi kohtuutonta vaivaa tai olisi käytännössä mahdotonta.

Seuraavat suojatoimet on toteutettu tässä tutkimuksessa, jotta tutkimukseen osallistuvan oikeuksista voidaan poiketa:

- ☒ Tutkimustiedote on saatettu julkisesti saataville ja tutkimuksesta on tehty tietosuojan vaikutustenarviointi (poikettaessa tutkittavien informoinnista)
- ☐ Henkilötietojen käsittely perustuu tutkimussuunnitelmaan
- ☐ Tutkimuksella on vastuuhenkilö tai siitä vastaava ryhmä
- ☐ Henkilötietoja käytetään ja luovutetaan vain historiallista tai tieteellistä tutkimusta taikka muuta yhteensopivaa tarkoitusta varten sekä muutoinkin toimitaan niin, että tiettyä henkilöä koskevat tiedot eivät paljastu ulkopuolisille
- ☐ Tutkimuksessa käsitellään ns. arkaluonteisia tietoja ja siitä on tehty vaikutustenarviointi, joka on toimitettu tietosuojavaltuutetun toimistoon ennen käsittelyn aloittamista (poikettaessa tarkastus-, oikaisu-, rajoittamis- ja vastustusoikeudesta)